

Fontes – Izvori za hrvatsku povijest, god. 18 (2012.), Hrvatski državni arhiv, Zagreb, 2012., 220 str.

Novi, 18. svezak, časopisa *Fontes – Izvori za hrvatsku povijest* iz 2012. godine posvećen je objavi posljednjeg u nizu sačuvanih registara nastalih djelovanjem Zadarskog kaptola, zajedničkog registra Ivana de Trottisa i Teodora de Prandina. Uz registar objavljena je i njegova pomoćna bilježnica (tzv. *bastardel*). Objava je popraćena predgovorom u kojemu je ukratko navedena povijest dokumenta i njegova stvaratelj. Na kraju broja priložena su dva kazala: kazalo osoba (*index personarum*) i kazalo mjesta (*index locorum*).

Specifičnost je ovog registra, uz postojanje pomoćne bilježnice, i to što je nastao zajedničkim radom dvojice bilježnika u službi Zadarskog kaptola, Ivana de Trottisa i Teodora de Prandina, koji su u spomenutoj službi djelovali u prvoj polovici 15. stoljeća. U predgovoru su navedeni osnovni podaci o njihovim životima i profesionalnom djelovanju. Budući da je Prandinov životopis puno bolje dokumentiran u službenim vrelima, o njegovu je životu i djelovanju navedeno više podataka nego o Trottisovu. O Trottisu je navedeno da je obavljao posao pisara Zadarskog kaptola uz posao zadarskog javnog bilježnika između 1404. i 1407. godine, a nakon te godine njegov se posao naglo prekida te se pretpostavlja na mogući odlazak iz Zadra ili na njegovu smrt. Nakon njegova odlaska registar je nastavio voditi Prandino koji kao kaptolski pisar djeluje sve do ukinuća te institucije 1425. godine. O njemu se navodi još da je između 1404. i 1441. godine obavljao dužnost zadarskog javnog općinskog bilježnika, a u nekoliko navrata između 1404. i 1439. godine i dužnost bilježnika Velikog sudbenog dvora zadarske komune. Spomenuti su i njegovi gospodarski i poslovni poduhvati, poput gradnje hospicija, koji su ostavili značajan trag u zadarskoj povijesti i životu Zadrana. Podatci iz životopisa ove dvojice bilježnika mogu dati značajan uvid u društvenu, kulturnu i gospodarsku sliku Zadra tog vremena.

Registar je pohranjen u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu u fondu Zbirka kodeksa (Arhiv HAZU, Zbirka kodeksa, *Iadrensis capituli protocollum saec. XV*, IV. b. 41), dok se pomoćna bilježnica čuva u Državnom arhivu u Zadru zajedno sa spisima Ivana de Trottisa koji su nastali tijekom njegova rada kao javnog općinskog bilježnika u Zadru. Registar je u posjed Arhiva HAZU dospio putem Kukuljevićeve zbirke, dok za samu bilježnicu nije poznato kako je dospjela među Trottisove spise.

Registar se sastoji od 92, a pomoćna bilježnica od 35 dokumenata. Međusobno su podijeljeni na dva dijela, a svaki obuhvaća rad pojedinog bilježnika. Trottis je u registru vodio upise do 35., a u pomoćnoj bilježnici do 28. dokumenta, nakon kojih upise vodi Prandino. Dva dijela dokumentacije razlikuju se po rukopisu te po načinu datiranja i bilježenja dokumenta. Između registra i pomoćne bilježnice također postoji mali broj dokumenata koji se podudaraju, što upućuje na bogatu i razgranatu bilježničku praksu. To je demonstrirano i tablicom u predgovoru u kojoj je, temeljem usporedbe nekoliko egzemplarnih dokumenata iz registra i pomoćne bilježnice, prikazana njihova međusobna podudarnost. Pretpostavlja se da je postojalo još registara nastalih djelovanjem Zadarskog kaptola koji, međutim, nisu sačuvani.

Kod objave registra poštovala se izvorna paginacija, a ne nužno kronološki redosljed dokumenata, no osim u slučaju nekoliko manjih nedosljednosti, dokumenti uglavnom slijede kronološki red. Budući da je bilježnica djelomično oštećena, neki dijelovi teksta nisu bili čitljivi te su naknadno rekonstruirani ili je njihov smisao naknadno pretpostavljen. Kod objave su označeni uglatim zagradama. Rukopis bilježnice i registra uglavnom je uredan i čitak, osim u slučajevima nekoliko manjih naknadnih pisarskih intervencija. Te su intervencije kod objave napomenute u podnožnim bilješkama, dok je sam tekst dokumenta ponuđen u čistom obliku. Kratice koje su se nalazile u izvornom tekstu su razriješene. Kod transkripcije izvornog teksta nastojale su se poštivati uobičajene egdotičke konvencije (različito pisanje grafema *u* i *v*, izjednačavanje dugog i kratkog *i*), no ortografija uglavnom slijedi izvornik te neka veća odstupanja od norme nisu zabilježena. Mjesta u tekstu za koja se smatralo da mogu dovesti čitatelja u nedoumicu označena su uskliknicima, a ona nejasna upitnicima.

Dokumenti su priređeni tako da je uz transkribirani tekst na latinskom dodan sažetak na hrvatskom jeziku koji ukratko objašnjava sadržaj dokumenta te obavještava o njegovoj navodnoj necjelovitosti ili nedovršenosti. Na početku svakog dokumenta nalazi se njegov redni broj, slijedi datum nastanka, zatim sažetak dokumenta na hrvatskom te na kraju sam tekst dokumenta zajedno s naslovom. Posebno je označena izvorna paginacija dokumenata iz registra te folijacija dokumenata iz pomoćne bilježnice. Naznačena su i prazna mjesta, odnosno stranice bez dokumenata.

Predmeti zastupljeni u dokumentima odnose se na problematiku nasljedstva i izvršenja oporuka, davanja zemljišta u zakup, kupovinu, prodaju ili donaciju imovine, opunomoćenja, svjedočenja kod određenih parnica ili drugih sudskih procesa. Često se traži ovjera ili prijepis nekog dokumenta, najčešće u svezi s dobivanjem određenih privilegija, obavještava se o kupovini, prodaji, donaciji ili isplati određene svote novaca, traži se svjedoke u određenim sporovima ili prosvjeduje protiv kaznenih ili prekršajnih radnji.

Zbog svega navedenog registar i pomoćna bilježnica mogu dati iscrpan pregled društvene, kulturne i gospodarske prošlosti Zadra, kao i njegove svakidašnjice, života i običaja njegovih građana te poslužiti kao značajno vrelo u svrhu znanstvenih proučavanja tog vremena i podneblja. Njihov se doprinos znanstvenom istraživanju najviše očituje u problematici proučavanja hrvatskog plemstva u doba obnove mletačke vlasti nad Zadrom i njegovom okolicom, ali i u proučavanju hrvatskog plemstva uopće, čemu mogu pružiti značajan obol.

Hendi Hrelja